

N-am știut niciodată dacă era o binecuvîntare sau un blestem. Asta era însă lecția lui Iosif Davidovici Rabinovici pe care bunicul o rostea mereu cînd era vorba despre putere.

— Să-i țină Dumnezeu nostru Iahve cît mai departe de noi!...

Bunelul meu era adeptul acestei teorii. Iar din experiență știa că statul vine singur după tine, nu trebuie să te duci tu după el.

— Cînd vor avea nevoie de noi, vor veni ei, nu vă faceți griji, nu scăpăm așa ușor. Deocamdată, cît ne lasă în pace, să-i lăsăm și noi în pace.

Această relație stranie îți dădea impresia unei superiorități. Priveai statul cu toleranță. Erai educat să-l tolerezi. El există, e răul necesar lăsat de Dumnezeu pe acest pămînt și acest rău trebuie tolerat. În nici un caz însă nu trebuie să i te supui. Îl accepți doar în măsura în care nu-ți dăunează. Cu el trebuie să te intersectezi minimal. Dacă se poate, e preferabil să nu te intersectezi cu el niciodată.

— Trebuie să ne comportăm ca și cum nu ar exista. Trebuie să-l ignorăm. Doar așa îl facem neputincios față de noi. Doar așa își pierde avantajul. Puterea lui asupra noastră este dată de noi. Statul are atîta putere asupra noastră cîtă îi oferim noi. El are nevoie de noi, nu noi de el. Nu trebuie să ne fie frică de el, lui trebuie să-i fie frică de noi. Doar așa îl putem supune. Îl putem învinge doar ignorîndu-l, îmi explica deseori bunicul.

Asta era o linie de interpretare, cred eu, mult mai radicală decît cea care urmărea o confruntare directă cu Leviatanul.

Cum Leviatanul nu voia să asculte de sfatul rabinului și să se țină cât mai departe, încercam să ne îndepărțăm noi cât mai mult de el. Ai mei făceau tot posibilul să nu se intersecteze cu el. Cum? Își organizau singuri timpul, comunitatea, munca, resursele, școala. Tot. Dacă statul ar fi dispărut, nici nu am fi simțit asta.

Ca să-l ții pe Leviatan cât mai la distanță, trebuie să fugi cât mai departe de tot ce înseamnă putere. La margine, la periferie. Pentru asta trebuie să te îndrepti în direcția opusă față de cea spre care merge societatea. Dacă societatea și oamenii ei vor să accedă la un serviciu mai bun, la un statut privilegiat, să evolueze în ierarhia socială, să obțină mai multe resurse, mai mulți bani, funcții, tu, ca un bun sectant, trebuie s-o iei în direcția opusă. Trebuie să mergi în jos, în subteran. Trebuie să te deplasezi spre margine, la periferia societății.

Ai mei știau foarte bine: cu cât înaintezi mai sus, spre centru, spre resurse și funcții, cu cât ești mai aproape de Cezar, cu atât devii mai vulnerabil. A fi în centru înseamnă a fi vulnerabil, înseamnă a fi nepuțincios, înseamnă a fi parte a puterii pe care tu nu trebuie s-o slujești. Cezarului trebuie să-i dai ce-i al Cezarului. Ce e însă al Cezarului? Ca să nu-i fii dator, trebuie să nu ai nimic din ce-i al Cezarului. Datoria este cel mai periculos lucru pe care-l poți avea și te face rob al puterii. Noi putem să-i învingem doar fiind diferiți de ei, doar fiind ruși total de ei, doar oferind ceva fundamental altfel, acesta era crezul simplu al comunității mele.

În ciuda acestei relații speciale cu statul, tatăl meu era un împătimit al analizei și discuțiilor politice. Citea toată presa, asculta tot ce se poate la radioul nostru.

Aveam un radio VEF, de producție baltică, foarte bun. Prindea mai tot ce se putea prinde în bandă lungă și scurtă. La el ascultam de toate.

Acest apetit pentru politică i s-a deschis în perioada stagiului militar, satisfăcut la Moscova, unde din cauza scrisului lui foarte special a devenit „pisari“ și transcria actele oficiale ale unor ștabi militari. Mama spune că Moscova l-a schimbat foarte mult. Un provincial din Bugeac, cu o minte ascuțită, cu o educație foarte severă, odată ajuns în cancelariile militarilor sovietici, s-a pus pe învățat. Și a învățat.

Începuse să vorbească o rusă mai specială, foarte diferită de cea din zona noastră, care era amestecată cu tot soiul de moldovenisme și evreisme. A renunțat la accentul sudic, iar rusa lui a început să se cizeleze, căpătînd un puternic accent moscovit, care pe noi, cei din sud, ne deranja. Aceasta era însă o marcă a „lumii bune“. A venit cu alte haine, a început să poarte costume, fără cravată însă, căci aceasta era un însemn al puterii pe care comunitatea noastră nu l-a acceptat niciodată. Abia după căderea comunismului cravata a intrat și în vestimentația noastră. Dar ce nu a fost acceptat după '90?

A început să-și cumpere pălării. Eu nu l-am văzut niciodată cu capul gol pe stradă. Întotdeauna avea o pălărie elegantă pe cap. În tinerețe avea și pasiunea motocicletelor. La fiecare câțiva ani își schimba motocicleta. Mama susține că se plictisea cam repede de ele. Eu, copil venit destul de târziu în familie, am prins foarte puțin din perioada lui motorizată. Am prins doar un IJ-Planeta cu ataș. Atașul era locul meu, pentru că eram prea mic ca să stau pe șa, în spate.

Pasiunea pentru motociclete a moștenit-o doar fratele meu mai mare. Erau anii în care motocicleta era un mijloc de transport obișnuit și foarte folosit în orașele și satele din Basarabia. Acum a devenit o raritate, pentru că toată lumea a trecut la mașini. Motocicleta are însă un farmec aparte. Iar vara prin stepa Bugeacului este o desfătare să mergi pe ea. Un drum de câmpie întinsă, soarele apune agale spre Dunăre, aerul fierbinte se ridică din țărîna aurie, vîntul cald îți bate cu putere față, iar în spatele tău se ridică colbul cernoziomului devenit pulbere. Tata conduce cu viteză, dar foarte atent, ocolește cu prudență toate gropile drumului vechi, iar tu stai în ataș și privești apusul de soare și te bucuri că drumul nu se mai termină.

Să revenim la paradoxurile tatălui meu, care ținea mult la principiile comunității de a nu ne amesteca în treburile Cezarului, dar care însă îmi prezenta și-mi explica toate dedesubturile politicii interne și externe și mă lăsa să stau alături de el cînd asculta toate știrile pămîntului. Pe el cel mai mult l-au ajutat să priceapă politica mare nu atît școala și ucenicia moscovită, cît mai ales experiența călătoriei și deschiderea enormă față de nou.

Era un om foarte curios. Avea o pasiune nebună pentru călătorii. Iar slujba îi permitea și chiar îi oferea posibilitatea de a-și împlini această mare pasiune. De țară ce să mai zic? Era totuși a „cincea parte a uscatului“ de pe întregul glob, cu o diversitate amețitoare. După ce am împlinit 7 ani a început să mă ia și pe mine în escapadele lui din verile însorite. Am vizitat, cînd eram mic, țările baltice, am străbătut cîmpia europeană a țării în lung și-n lat, am văzut pădurile

Belarusului. Pe la 15 ani cunoșteam foarte bine mai toată partea europeană a Uniunii Sovietice. Cel mai mult m-au fascinat însă Crimeea, Caucazul și partea asiatică. Uzbekistanul rămîne și azi pentru mine cel mai frumos loc pe care l-am văzut. Un tărîm de poveste. Acolo aș vrea să mor, ar spune cîntecul. De Uzbekistan și Afganistan familia noastră este foarte legată sentimental, dar aceasta este o altă poveste.

Eu am crescut cu aceste lucruri. Am fost educat să știu, să înțeleg politica în forme destul de sofisticate pentru vremurile și locul în care trăiam prin intermediul acestor lungi călătorii.

— Trebuie să înveți să asculți, să observi, să cunoști. Trebuie să fii curios. Explorarea necunoscutului este cel mai bun învățător. Cartea și drumul. Trebuie să învățăm mai întîi să mirosim, să auzim, să vedem și să pricepem. Vorbim mai tîrziu, după ce am învățat toate acestea, mă povățuia tata în lungile drumuri cu trenul sau cu mașina.

Apoi mi se puneau întrebări. Mi se dădea harta ca să explic unde mergem. Trebuia să citesc despre locurile, geografia și istoria popoarelor pe care le vizitam. În același timp mi se explica faptul că trebuie să resping ferm orice formă de colaborare cu statul.

Revenind însă la poveste, marele paradox al relației noastre cu statul era următorul: cu cît încercam noi mai mult să ne îndepărtăm de centrul puterii, să mergem spre margine, să boicotăm statul și să nu avem nici o poziție politică, statutul nostru devenea pentru putere tot mai politic. Uneori, micile noastre gesturi marginale apolitice căpătau o forță politică pe care nici un discurs disident nu o putea produce.

Comunitatea mea s-a confruntat pentru prima dată cu o astfel de situație la începutul perioadei staliniste. Era o vreme în care multe lucruri nu erau încă foarte clare în regiune. Scăpaserăm de teroarea legionară, considerată cea mai grea perioadă a scurtei noastre istorii de peste 100 de ani, am scăpat de războiul și foametea teribile și am început să ne adaptăm noului regim, cu regulile lui severe și exacte. Într-un stat cu reguli exacte, noi ne adaptăm repede, pentru că experiența ne spune că nu trebuie să ne temem de reguli și de violența statului, ci de instabilitate și de absența legilor, care produc violență la o scară mult mai mare.

În jurul nostru, oamenii începuseră și ei să se adapteze. Iar pentru aceasta toți știam că cel mai ușor e să accepți discursul oficial, să te supui noii puteri și mai ales s-o slujești. Cu cât o slujești mai înflăcărat, cu atât mai sigur este pentru tine un viitor mai bun și mai ușor. Asta e de când lumea și pământul: stăpînul, Cezarul, vrea sclavi docili, harnici și devotați. Unii chiar făceau exces de zel. Și asta nu e o noutate. În regiunile de periferie, situația e și mai vizibilă, pentru că aici procesele se accelerează, rezistența e minimă, principiile sînt lunecoase. De ce? Nu pentru că oamenii sînt altfel, ci pentru că la periferii instituțiile nu rezistă, puterile se succedă cu viteză, legile sînt negociabile și fluide. Aici, la periferie, ești ca pe nisipuri mișcătoare. Ca să rezisti, trebuie să ai o capacitate mare de adaptare și de schimbare. Totul e trădare și contrabandă, cum zicea bunicul meu. Rezistă și reușește numai cel care poate trăda și care poate face contrabandă. Asta este esența politicii de periferie. Despre aceste principii se poate scrie o carte aparte.